

Toelichting op de balans

Activa

Vaste activa

Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa zijn investeringen die niet tastbaar zijn. Door wijziging in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) worden de voorbereidingskosten voor grondexploitaties vanaf 2016 geactiveerd als kosten van onderzoek en ontwikkeling. Na maximaal 5 jaar moeten de kosten hebben geleid tot een actuele grondexploitatie dan wel worden afgeboekt ten laste van het jaarresultaat. Het verloop hiervan in 2023 is als volgt:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 01-01-2023	Inves- teringen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden	Duurzame waarde- verminder.	Boekwaarde 31-12-2023
Kosten voor onderzoek en ontwikkeling	278	304	-100			-366	1.048

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa zijn investeringen die een meerjarig nut hebben en in termijnen worden afgeschreven. Onderscheid wordt gemaakt tussen investeringen met een economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.

In de toelichting bij de reserves is vermeld uit welke bestemmingsreserves middelen zijn onttrokken voor de (gedeeltelijke) dekking van de afschrijvingen van geactiveerde investeringen.

Investerings met een economisch nut

Gronden uitgegeven in erfpacht

Dit betreffen de gronden die in erfpacht uitgegeven zijn, waarvoor jaarlijks een canon in rekening wordt gebracht. Het verloop hiervan in 2023 is als volgt:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 01-01-2023	Inves- teringen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden	Duurzame waarde- verminder.	Boekwaarde 31-12-2023
Gronden en terreinen	4.771						4.771

Overige investeringen met een economisch nut

Investerings met een economisch nut zijn investeringen die kunnen bijdragen aan het genereren van middelen en/of verhandelbaar zijn. Het verloop hiervan in 2023 is als volgt:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 01-01-2023	Inves- teringen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden	Duurzame waarde- verminder.	Boekwaarde 31-12-2023
Gronden en terreinen	45.556	143	299				45.400
Woonruimten	899	-143		5			751
Bedrijfsgebouwen	259.200	15.715	36	5.812			269.067
Grond-/weg-/water- bouwkundige werken	5.037	75	40	414			4.658
Vervoersmiddelen	742	110		103			749
Machines, apparaten en installaties	4.657	482		798			4.341
Overige materiële vaste activa	5.486	480	73	650			5.243
afronding		-3					-3
TOTAAL	321.577	16.859	448	7.782			330.206

De belangrijkste investeringen > € 500.000 in 2023 waren:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	
Bouw nieuw zwembad	13.220
Gebouw voormalig 2B-home Vernedepark	921

BW Amsterdamstraat 3	750
Nieuwbouw schoolgebouw VO Van Doornenplantsoen	531

De belangrijkste **desinvesteringen** > €500.000 in 2023 waren:

Bedragen x € 1.000

Investerings met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven

Dit betreffen de boekwaarden van de begraafplaats (gronden, gebouwen en infrastructurele werken), de afvalinzameling (huisvuilauto's, overige tractiemiddelen, mini- en ondergrondse containers) en de apparatuur voor het betaald parkeren. Het verloop hiervan in 2023 is als volgt:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 01-01-2023	Inves- teringen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden	Duurzame waarde- verminder.	Boekwaarde 31-12-2023
Gronden en terreinen	1.683						1.683
Bedrijfsgebouwen	1.564			46			1.518
Grond-/weg-/water- bouwkundige werken	2.333			74			2.259
Vervoersmiddelen	265	1.486		65			1.686
Machines, apparaten en installaties	1.045			87			958
Overige materiële vaste activa	6.300	293		281			6.312
TOTAAL	13.190	1.779		553			14.416

Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut

Investerings met een maatschappelijk nut betreffen de investeringen die worden gedaan in met name groen, wegen en kunstwerken. Het verloop hiervan in 2023 is als volgt:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 01-01-2023	Inves- teringen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden	Duurzame waarde- verminder.	Boekwaarde 31-12-2023
Grond-/weg-/waterbouwkundige werken	36.893	10.765		848	561		46.249

De belangrijkste **investerings** > €500.000 in 2023 waren:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	
Asfalt verharding	2.970
Betonnen bruggen, viaducten en tunnels	1.917
Elementen verharding-vervanging	3.798
Entree Zoetermeer	2.500

De belangrijkste **bijdragen van derden** > €500.000 in 2023 waren:

Bedragen x € 1.000

De aanleg van het vervoersknoop Bleizo wordt voor een groot deel gefinancierd door bijdragen vanuit de Metropoolregio Rotterdam Den Haag:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	
Investeringsbijdrage	245

Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekking aan deelnemingen

De kapitaalverstrekking aan deelnemingen betreft het volgende:

Omschrijving	Aantal	Nominaal (€)	Waarde (€)
NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG Bank)	3.510	2,50	8.775
De Binnenbaan	980	100,00	98.000
Stedin	18.518	480,69	8.901.417
TOTAAL			9.008.192

Hiernaast bezit de gemeente nog de volgende aandelen die in de balans tegen € 0,00 zijn opgenomen:

Omschrijving	Aantal	Aandeel	Nominaal (€)	Waarde (€)
Stedin	116.280	2,06%	0	0
Dunea	373.309	9,33%	5	1.866.545
TOTAAL				1.866.545

Overige langlopende geldleningen

De overige langlopende geldleningen betreffen de volgende leningen:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2023	31-12-2022
Startersleningen	2.410	2.744

In 2023 zijn via het Stimuleringsfonds Vereniging Nederlandse Gemeenten (SVn) geen startersleningen verstrekt. De starterslening is bij aanvang renteloos en aflossingsvrij. Bij voldoende financiële draagkracht wordt vanaf het vierde jaar door de SVn een marktconform rentepercentage gehanteerd gebaseerd op 15 jaar vast en aflossing op basis van annuïteiten. Naast de reguliere aflossingen van € 71.667,- werden er in 2023 leningen vervroegd gedeeltelijk of geheel afgelost tot een bedrag van € 262.495,-.

Vlottende activa

Vorraden

Grond- en hulpstoffen

De grond- en hulpstoffen bestaan uit:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2023	31-12-2022
Onderdelenmagazijn autowerkplaats afd. Afvalinzameling	93	95
Voorraad dieselolie afd. Afvalinzameling	24	21
TOTAAL	117	116

Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie

Deze categorie betreft de lopende grondexploitaties. Het zijn de projecten waarvoor de raad de grondexploitatie voor de volledige looptijd heeft vastgesteld.

De grondexploitaties zijn herzien naar de situatie per ultimo 2023. Bij negatieve grondexploitaties is de Voorziening Nadelige complexen op de juiste hoogte

gebracht. Dit deel van de voorziening is in de balans in mindering gebracht op de boekwaarde. In de gevallen dat de voorziening hoger is dan de boekwaarde per complex dan gebeurt dit tot de (netto) boekwaarde per complex nihil is. Het restant wordt in dat geval vermeld bij de Voorziening nadelige complexen grondbedrijf aan de passiva zijde.

In het licht van de huidige marktomstandigheden zijn de materiële vastgoedwaarderingen belangrijke schattingsposten. Er bestaat een wezenlijk risico dat zich materiële aanpassingen kunnen voordoen in de waardering in het volgende boekjaar als gevolg van gewijzigde marktomstandigheden of onvoorziene omstandigheden.

Bedragen x € 1.000

Nr.	Complex	Boek- waarde 31-12-22	Voor- ziening 31-12-22	Balans- waarde 31-12-22	Boek- waarde 01-01-23	Investe- ringen	Winstne- ing/afsl. compl.	Inkom- sten	Boek- waarde 31-12-23	Voor- ziening 31-12-23	Balans- waarde 31-12-23
5	Dwarstocht	-9.510	0	-9.510	-9.510	2.001	-2	100	-7.411	0	-7.411
11	Lansinghage	-2.744	0	-2.744	-2.744	544	865	-20	-1.355	0	-1.355
18	Oosterheem	1.691	0	1.691	1.691	2.582	1.698	-7.828	-1.857	0	-1.857
20	Zegwaartseweg Noord	-269	0	-269	-269	580	-311	0	0	0	0
22	Gasfabriekterrein Delftsewallen	2.785	2.174	611	2.785	38	0	-5	2.818	2.189	629
26	Centrum Oost/Cadenza	2.354	645	1.709	2.354	746	0	-3.000	100	101	-1
32	Van Leeuwenhoeklaan	3.274	0	3.274	3.274	84	8	0	3.366	0	3.366
37	Boerhaavelaan	882	248	634	882	2	0	0	884	217	667
42	Palenstein	14.371	14.371	0	14.371	2.137	0	0	16.508	16.508	0
46	van Aalstlaan	0	0	0	0	840	0	0	840	0	840
85	Bladgroen	-82	0	-82	-82	59	22	0	0	0	0
97	Katwijkerlaantracé	-674	0	-674	-674	286	388	0	0	0	0
108	Voorweg Noord	2.474	0	2.474	2.474	33	0	0	2.507	0	2.507
127	Kleurlaan	-512	0	-512	-512	367	184	-38	0	0	0
129	Plataanhout	116	116	0	116	29	-145	0	0	0	0
130	Markt 10	1.344	0	1.344	1.344	163	0	0	1.507	0	1.507

131	Engelandlaan 140	183	0	183	183	374	258	-1.302	-487	0	-487
137	Edisonpark	3.730	0	3.730	3.730	634	0	0	4.364	0	4.364
	afrondingsverschil								-1		
	TOTAAL	19.413	17.554	1.859	19.413	11.499	2.965	-12.093	21.784	19.015	2.769

In onderstaand overzicht zijn de geraamde lasten en baten opgenomen van de bouwgronden in exploitatie en het geschatte eindresultaat. De inschattingen zijn gebaseerd op externe makelaarsrapporten en kostencalculaties van derden.

Bedragen x € 1.000

	Boekwaarde 31-12-2023	Lasten	Baten	Resultaat
TOTAAL grondexploitatie	21.784	43.580	59.745	-5.619

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

De uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar bestaan uit:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2023		31-12-2022	
a. Vorderingen op openbare lichamen		914		5.387
b. Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen		221		508
c. Rekening-courantverhoudingen met Rijk (schatkistbankieren)		135.067		120.335
d. Overige vorderingen:				
Belastingvorderingen	8.289		7.296	
<i>Af: Voorziening dubieuze belastingdebiteuren</i>	-570		-400	
Vorderingen bijstand	10.349		11.764	
<i>Af: Voorziening dubieuze bijstandsdebiteuren</i>	-7.108		-8.132	

Overige vorderingen	7.734		10.346	
<i>Af: Voorzieningen dubieuze debiteuren</i>	-64		-2.694	
Totaal overige vorderingen		18.630		18.180
Afrondingsverschil				
TOTAAL		154.832		144.410

Vorderingen op openbare lichamen

De vorderingen op openbare lichamen bestaan uit vorderingen op de volgende openbare lichamen, waaronder gemeenten, gemeenschappelijke regelingen, het Rijk en overige openbare lichamen.

Rekening-courantverhoudingen met niet financiële instellingen

Dit betreft een rekening-courantverhouding met de stichting Stimuleringsfonds Nederlandse Gemeenten (SVn), waar de startersleningen worden geadmistreerd. Via deze rekening-courant worden de kosten (beheervergoeding) en opbrengsten van de startersleningen verrekend.

Rekening-courantverhoudingen met het Rijk (Schatkistbankieren)

De wet Schatkistbankieren verplicht decentrale overheden om hun overtollige liquide middelen aan te houden in de schatkist van het Rijk. Het betreft middelen die decentrale overheden niet onmiddellijk nodig hebben voor de publieke taak. Tot een bepaald bedrag (drempelbedrag, gebaseerd op de begrotingsomvang) mogen de decentrale overheden overtollige middelen buiten de schatkist van het Rijk aanhouden.

Onderstaand een overzicht met de drempelbedragen per kwartaal. In geen van de kwartalen is sprake van een overschrijding van het drempelbedrag.

Bedragen x € 1.000

(1)	Drempelbedrag	7.930	7.930	7.930	7.930
		kwartaal 1	kwartaal 2	kwartaal 3	kwartaal 4
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	5.114	679	211	115
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	2.817	7.251	7.720	7.816
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag				

Overige vorderingen

De overig vorderingen zijn verdeeld naar categorieën op basis van de aard van de vordering.

Belastingvorderingen

De openstaande vorderingen betreffen de belastingjaren 2011 tot en met 2023. Hiervan is € 0,6 mln. Als dubieus aangemerkt. Voor dit bedrag is een voorziening dubieuze belastingdebiteuren getroffen, die in de balans is verrekend met de betreffende vorderingen.

Vorderingen bijstand

De openstaande vorderingen hebben voornamelijk betrekking op vorderingen op (voormalige) bijstandsccliënten. Hiervan is € 7,108 . als dubieus aangemerkt, o.a. door het ontbreken van afloscapaciteit bij de bijstandsccliënten of doordat cliënten vertrokken zijn met een onbekende bestemming. Voor dit bedrag is een voorziening dubieuze bijstandsdebiteuren getroffen, die in de balans is verrekend met de betreffende vorderingen. In 2023 heeft een aanwending i.v.m.gestelde debiteuren van in totaal € 1,141 mln. plaatsgevonden, **waarvan € 557,733** buiten invorderingen en € 0,584 mln. kwijtscheldingen. Op grond van de debiteurenpositie per ultimo **2023 is € 1.024 mln** aan de voorziening onttrokken.

Overige vorderingen

De openstaande vorderingen betreffen diverse overige debiteuren. Hiervan is € 0,06 mln als dubieus aangemerkt. Voor dit bedrag is een voorziening dubieuze debiteuren getroffen, die in de balans is verrekend met de betreffende vorderingen.

De grootste posten zijn:

Bedragen x € 1.000

Omschrijvingen	
Leges omgevingsvergunning	1.131

Liquide middelen

Omschrijvingen	31-12-2023
BNG rekeningen	101
RABO rekening	9
Centrale Kas	2
Kassen VT	2
	114

Overlopende activa

De van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel

Het verloop hiervan in 2023 is als volgt:

		Saldo 01-01-2023	Toevoegingen	Ontvangen bedragen	Saldo 31-12-2023
	Uitkeringen van het Rijk				
1	Min J&V Opvang Oekraïne GOO	6.131	9.267	15.056	342
2	Min J&V Opvang Oekraïne POO	585	443	585	443
3	Toeslagenaffaire	2.196	2.753	2.196	2.753
4	Toeslagenaffaire kwijtschelding gem bel	387	61	95	353
5	Subsidie arbeidsmarkt toelage	131	0	131	0
	Totaal	9.430	12.524	18.063	3.891
	Uitkeringen van overige Nederlandse overheidslichamen	Saldo 01-01-2023	Toevoegingen	Ontvangen bedragen	Saldo 31-12-2023
1	MRDH - Praktische fietslessen	35	0	12	23
2	MRDH - School op Seef	24	0	13	11
3	MRDH - verbeteren verkeersveiligheid schoolomgeving	92	0	0	92
4	MRDH - Veilig thuis	165	0	165	0
5	Digitalisering vouchers	7	0	0	7
6	A12 Intospace (ULP Bleiswijk)	5	0	5	0
7	Mobiliteitsstrategie	26	0	0	26
8	Vliegende Brigade	0	141	46	95
	afronding		2		2
	Totaal	354	143	241	256

Overige nog te ontvangen bedragen en vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen

De overige nog te ontvangen bedragen en vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen bestaan uit diverse posten van verschillende aard en omvang.

De grootste posten zijn als volgt:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	
Nog te ontvangen	
NTO Dividenduitkering de Binnenbaan BV 1.000.000,00	1.000
VPB reclameopbrengsten 2016 tm 2020 - 5242 584.246,25	584
nto BCF 2023 minus voorschot	23.033
nto rente schatkistbankieren Q4	1.423
Vooruitbetaalde bedragen	
div. facturen VVH nr vooruitbetaald	5.506

Onder de overige nog te ontvangen bedragen bevinden zich ook vorderingen in het kader van faciliterend grondbeleid. Volgens de notitie grondbeleid 2019 van de Commissie BBV zijn deze onderverdeeld naar de onderstaande categorieën. De verhaalbare kosten betreffen de projecten waarvoor al een anterieure overeenkomst is gesloten. De nog te verrekenen kosten betreffen de projecten waarvoor nog geen anterieure overeenkomst is gesloten.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	
Verhaalbare kosten	
Faciliterend grondbeleid	655
Nog te verrekenen kosten	
Faciliterend grondbeleid	646
TOTAAL	

Passiva

Vaste passiva

Eigen Vermogen

Reserves

In de jaarrekening (realisatie) zijn toevoegingen of onttrekkingen aan reserves slechts verantwoord als daarvoor bij de begroting of begrotingswijziging autorisatie door de raad is verleend en voor zover ook nodig en tot maximaal het daarvoor gebudgetteerde bedrag. Uitzondering hierop zijn de volgende resultaatbestemmingen, die in de jaarrekening zijn verantwoord ongeacht de hiervoor begrote bedragen:

- De aan een aantal reserves toegevoegde inflatie om de betreffende reserves waardevast te houden. De hoogte van de inflatie wordt vastgesteld bij de begroting en de werkelijk storting is gebaseerd op de werkelijke stand van de reserve. Deze werkwijze is geautoriseerd op grond van het raadsbesluit bij de rentenota 2018 op 5 november 2018.
- De (voorlopige) bestemming van het resultaat van het Grondbedrijf, dat in de jaarrekening voor 50% is verrekend met het Investeringsfonds 2030 en voor 50% met de reserve versterking financiële positie Grondbedrijf. Dit is vanaf 2008 geautoriseerd op grond van raadsbesluit van 17 november 2008 betreffende TB2.
- De over- of onderschrijding op de budgetten voor groot onderhoud bovengronds worden op basis van de Begrotingsraad op 11 november 2013 verrekend met de egalisereserve groot onderhoud bovengronds.
- Voorts wordt de reserve afgeroomd ten gunste van de vrij inzetbare reserve als deze uitstijgt boven het maximum van € 5 mln.
- De afroaming van de rente-egalisereserve boven de vastgestelde bovengrens ten gunste van de vrij inzetbare reserve. Deze generieke gedragslijn is door de raad vastgesteld op 5 november 2018 (rentenota 2018).
- Bij verkoop van vastgoed worden incidentele verkoopresultaten (positief en negatief) in de vorm van een hogere / lagere verkoopopbrengst ten opzichte van de restant boekwaarde ten gunste of ten laste van de vrij inzetbare reserve gebracht. Dit is door de raad besloten op 27 juni 2016 (Perspectiefnota 2017 en gevolgen Gemeentefonds 2016).
- Het verschil tussen de maximale garantstelling afgegeven aan de GR Bleizo en het tekort Bleizo ten laste dan wel ten gunste te brengen van de brede bestemmingsreserve.
- Bij een beroep op specifieke voor het doel in leven geroepen bestemmingsreserves wordt het bedrag van de feitelijke onttrekking gelijkgetrokken aan de gemaakte kosten tot maximaal de raming van de kosten. Deze werkwijze is geautoriseerd op grond van het raadsbesluit bij de perspectiefnota 2020 op 1 juli 2019.
- Meldingen van resultaatbestemmingen in de TB-en.
- Bij een beroep op specifiek voor het doel in het leven geroepen bestemmingsreserve is het bedrag van de feitelijke onttrekking gelijk aan de gemaakte kosten tot maximaal de raming van de kosten. Deze beleidslijn maakt het mogelijk om bij lagere kosten dan geraamd ook een lagere aanwending van de reserve te kunnen verantwoorden volgens de nota reserves en voorzieningen.

Gerealiseerd resultaat

Het gerealiseerde resultaat volgend uit het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening is afzonderlijk in de balans vermeld als onderdeel van het eigen vermogen.

Toelichting reserves

Het verloop van de reserves in 2023 is als volgt:

Bedragen x € 1.000

A	Algemene reserves:	Saldo 01-01-2023	Resultaat bestemming	Toevoegingen	Onttrekkingen	Verminderen i.v.m. dekking afschrijving activa	Saldo 31-12-2023
1	Reserve verstrekking financiële positie grondbedrijf	6.839		1.445	1.098		7.186
2	Reserve i.v.m. risico's grondbedrijf	1.166		83	299		950
3	Vrij inzetbare reserve	33.390	30.262	25.500	19.735		69.417
	Totaal A. Algemene reserves	41.395	30.262	27.028	21.132		77.553
B	Bestemmingsreserves:	Saldo 01-01-2023	Resultaat bestemming	Toevoegingen	Onttrekkingen	Verminderen i.v.m. dekking afschrijving activa	Saldo 31-12-2023
1	Reserve Integraal veiligheidsbeleid	183					183
2	Reserve egalisatie investering schoolgebouwen	5.852		1.989	1.681		6.160
3	Reserve investeringsimpuls amateurverenigingen	495			184		311
4	Reserve beeldende kunst in de openbare ruimte	393		141	97		437
5	Egalisatiereserve groot onderhoud bovengronds	4.003		1.208	211		5.000
6	Reserve algemeen dekkingsmiddel	154.038			27.500		126.538
7	Brede bestemmingsreserve	9.480			1.664		7.816
8	Reserve dekking kapitaallasten	1.274					1.274

9	Rente-egaliseringsreserve	2.700		1.494			4.194
10	Investeringsfonds 2030	46.177		11.493	57.670		0
11	Reserve EU-initiatieven	93					93
12	Reserve risico's programma Entree	5.460					5.460
13	Reserve fonds Zoetermeer 2040	65.885		50.639	1.631		114.893
14	Reserve Duurzaamheidsfonds Zoetermeer 2040	7.500		2.500			10.000
15	Sociaal innovatiefonds	3.312			707		2.605
16	Reserve Zoetermeer Noodfonds			2.000	192		1.808
	Afrondingsverschil	1		-2	-1		
	Totaal B. Bestemmingsreserves	306.846	0	71.463	91.537	0	286.772
	TOTAAL RESERVES	348.241	30.262	98.491	112.669		364.325

Exploitatieresultaat 2022

Het voordelig exploitatieresultaat van 2022 is op grond van het raadsbesluit van 5 juni 2023 (Resultatendeбат) toegevoegd aan de vrij inzetbare reserve. De definitieve resultaatbestemming heeft plaatsgevonden in de raad van 26 juni 2023 bij de behandeling van de Perspectiefnota 2024; deze is verwerkt in de toevoegingen en onttrekkingen bij de betreffende reserves.

Hierna volgt een toelichting van de aard en de reden van elke reserve en de mutaties daarin. De vermelde bedragen zijn x €1.000.

A1. Reserve versterking financiële positie Grondbedrijf

Deze reserve dient om samen met de reserve in verband met risico's Grondbedrijf te waarborgen dat het totaal van de risico's binnen het Grondbedrijf afdoende kan worden gedekt. Deze reserve vormt het belangrijkste onderdeel van de weerstandscapaciteit van het Grondbedrijf waarbij de minimale en maximale omvang zijn bepaald op respectievelijk 1,0 en 1,2 keer de gekwantificeerde risico's. Vooruitlopend op de definitieve resultaatbestemming wordt jaarlijks 50% van het resultaat van het Grondbedrijf aan deze reserve toegevoegd danwel onttrokken. De reserve wordt elk jaar herijkt op basis van een herziening van grondexploitaties.

Toevoegingen	Bedrag
Tussentijdse winstneming van de winstgevende grondexploitaties en het resultaat grondbedrijf 2023	1.445
TOTAAL TOEVOEGINGEN	1.445
Onttrekkingen	Bedrag
Afroming n.a.v. herziening grondexploitaties	1.098
TOTAAL ONTTREKKINGEN	1.098

A2. Reserve i.v.m. risico's Grondbedrijf

Deze reserve dient ter beperking van het risico dat vanuit de winstgevende grondexploitaties te vroeg winst wordt genomen en maakt ook deel uit van de weerstandscapaciteit Grondbedrijf. Het risico heeft uitsluitend betrekking op de grondexploitaties waarvoor tussentijds winst is genomen. Deze reserve bedraagt op peildatum 2,5% van de nog te maken kosten en de nog te realiseren verkoopopbrengsten tot maximaal het bedrag van de gecumuleerde tussentijdse winstnemingen.

Toevoegingen	Bedrag
Herziene grondexploitaties Lansinghage, Engelandlaan en Van leeuwenhoeklaan	83
TOTAAL TOEVOEGINGEN	83
Onttrekkingen	Bedrag
Vrijval vanwege de voortgang van de grondexploitaties Oosterheem en Dwarstocht	299
TOTAAL ONTTREKKINGEN	299

A3. Vrij inzetbare reserve

Deze reserve dient om reservemiddelen waarop geen verplichting rust in beeld te brengen. Hierdoor vervult deze reserve ook de functie van financiële buffer voor het opvangen van negatieve rekeningresultaten en risico's. Als zodanig maakt deze reserve deel uit van het weerstandsvermogen zoals aangegeven in de nota weerstandsvermogen en risicomanagement van 14 december 2020.

Toevoegingen	Bedrag
Jaarlijkse toevoeging in verband met eenmalige afwaardering Stadhuis	290
Overheveling van de Reserve Algemeen Dekkingsmiddel	25.000
TOTAAL TOEVOEGINGEN	25.290
Onttrekkingen	Bedrag
Dekking Budgetoverhevelingen 2020	145
Dekking Resultaatbestemming 2021	266
Dekking Resultaatbestemming 2022	9.185
Dekking Budgetoverhevelingen 2022	167
Bijdrage Noodhulp Turkije en Syrië	127
Overheveling naar de Reserve Zoetermeers Noodfonds	2.000
Overheveling 50% rekeningsresultaat naar Reserve Investeringsfonds 2030	7.845
TOTAAL ONTTREKKINGEN	19.735

B1. Reserve Integraal Veiligheidsbeleid

Deze reserve dient om de kosten te dekken van maatregelen tegen onveilige situaties in de openbare ruimte, waaronder cameratoezicht (raadsbesluit 9 juli 2007).

B2. Reserve egalisatie investering schoolgebouwen

Deze reserve dient om pieken en dalen in de lasten van investeringen te egaliseren. Op deze wijze ontwikkelen de lasten zich in de jaren geleidelijk en minder

schoksgewijs. Dit is noodzakelijk omdat de schoolgebouwen (vooral in het voortgezet onderwijs) in een relatief korte periode zijn neergezet en daarom ook de kosten van renovatie of herbouw in een korte periode op de gemeente af zullen komen.

In 2023 is het integraal huisvestingsplan primair onderwijs 2023-2027 vastgesteld. De daaruit voortvloeiende afschrijvingslasten bepalen mede de hoogte van deze reserve.

Toevoegingen	
Storting conform de meerjarenbegroting	1.708
Toevoeging waardeaanpassing prijsstijgingen	281
TOTAAL TOEVOEGINGEN	1.989
Onttrekkingen	
Onttrekking jaarlijkse afschrijvingslasten	1.681
TOTAAL ONTTREKKINGEN	1.681

B3. Reserve investeringsimpuls amateurverenigingen

Deze reserve dient ter dekking van subsidies op grond van de verordening investeringssubsidie en gemeentegarantie amateurverenigingen, die op 23 februari 2006 door de raad is vastgesteld.

Toevoegingen	Bedrag
TOTAAL TOEVOEGINGEN	
Onttrekkingen	Bedrag
Onttrekking reserve Investeringsimpuls Amateurverenigingen	184

TOTAAL ONTTREKKINGEN	184
----------------------	-----

B4. Reserve beeldende kunst in de openbare ruimte

Deze reserve dient om de kosten van het realiseren van beeldende kunst in de openbare ruimte te dekken. De reserve is ingesteld bij het raadsbesluit van 11 mei 2019, gelijktijdig met het opheffen van de reserve kunstopdrachten en de vaststelling van een geactualiseerde verordening "Percentageregeling beeldende kunst in de openbare ruimte".

Toevoegingen	Bedrag
Dotatie 2023 obv BRM/WRM Grondbedrijf deel 2	2
1 procent Kunstregeling IHP2023 Onderwijs	76
Dotatie 2023 obv BRM/WRM Grondbedrijf	63
TOTAAL ONTTREKKINGEN	141
Onttrekkingen	Bedrag
Boeking reserve Beeldende Kunst in Openbare Ruimte	97
TOTAAL ONTTREKKINGEN	97

B5. Egalisatiereserve groot onderhoud bovengronds

Deze reserve dient om wisselingen/pieken in feitelijke uitgaven door de jaren op te vangen. De reserve is in 2014 ingesteld bij de vaststelling van de begroting 2014 (op 11 november 2013). De hoogte van deze reserve is gemaximeerd op € 5 mln. Als de reserve boven dit bedrag uitkomt, wordt deze bij de jaarrekening afgeroomd ten gunste van de vrij inzetbare reserve. Over- of onderschrijding op de budgetten voor groot onderhoud worden verrekend met de reserve.

Toevoegingen	Bedrag
Corr Afr GO 2023 SB gemaximeerd tot 5 mln in res	1200

overig	8
TOTAAL TOEVOEGINGEN	1.208
Onttrekkingen	Bedrag
Correctie Afrekening Groot Onderhoud 2023 SB	211
TOTAAL ONTTREKKINGEN	211

B6. Reserve algemeen dekkingsmiddel

Deze reserve staat tegenover de activa op de balans en zorgt ervoor dat niet voor alle activa een lening hoeft worden aangetrokken. Dit zorgt voor lagere rentelasten in de exploitatie.

Toevoegingen	Bedrag
TOTAAL TOEVOEGINGEN	
Onttrekkingen	Bedrag
Overheveling naar de Reserve Egalisatie Investerings Schoolgebouwen	1.000
Overheveling naar Reserve Investeringsfonds 2030	1.500
Overheveling naar de Vrij inzetbare reserve	25.000
TOTAAL ONTTREKKINGEN	27.500

B7. Brede bestemmingsreserve

Deze reserve dient om expliciet door de raad aangegeven kosten te dekken. Deze reserve heeft een financieel-technisch karakter.

Toevoegingen	Bedrag
TOTAAL TOEVOEGINGEN	
Onttrekkingen	Bedrag
69905410 bijdrage aan expl. Wachtlijsten WMO	597
Bijdrage wijkplan Palenstein	19
Arbeidsmarktregio - brede bestemmingsreserve (TB2)	381
Nazorg afgesloten grondexploitaties 2023	622
Onttrekking cf. PB2023	46
TOTAAL ONTTREKKINGEN	1.665

B8. Reserve dekking kapitaallasten

De reserve dient ter (gedeeltelijke) dekking van kapitaallasten. Op basis van de laatste BBV-regelgeving dienen meer investeringen te worden geactiveerd. Waar in het verleden bijvoorbeeld investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut mochten worden gedekt uit reserves, moeten deze nu net zoals investeringen met economisch nut worden geactiveerd. De daaruit voortvloeiende kapitaallasten drukken structureel op het saldo van de begroting. De reserve dekking kapitaallasten wordt aangewend ter (gedeeltelijke) dekking van kapitaallasten en heeft zodoende een dempende werking op het begrotingssaldo.

B9. Rente-egalisatie reserve

Deze reserve dient om de effecten van een wijziging in rentedruk voor de exploitatie van de begroting op te vangen. Door de aanwezigheid van deze reserve

zijn schommelingen in de marktrente niet van invloed op het rekeningresultaat. Bij raadsbesluit van 5 november 2018 (Rentenota 2018) is besloten tot de generieke gedragslijn om de reserve boven de bovengrens bij de jaarrekening af te romen ten gunste van de vrij inzetbare reserve. De bovengrens is bepaald op 1,5% van de financieringsbehoefte voor 4 jaar.

Toevoegingen	Bedrag
saldo rentelasten en baten naar egaliseringsreserve	1.494
TOTAAL TOEVOEGINGEN	1.494
Onttrekkingen	Bedrag

B10. Reserve Investeringsfonds 2030

Deze reserve dient om de investeringskosten die voortvloeien uit de stadsvisie 2030 te dekken (raadsbesluit 14 december 2009). In het raadsvoorstel “Samen de Toekomst van Zoetermeer Vormgeven” uit 2017 is door de raad aan het college de opdracht gegeven om (opnieuw) in hoofdlijnen de toekomst van Zoetermeer in een vergezicht uit te werken. Dit vergezicht is vormgegeven via de omgevingsvisie Zoetermeer 2040. Met raadsbesluit raadsvoorstel uit 2017 (‘Samen de toekomst van Zoetermeer vormgeven’) is de opmaat gedaan voor de vorming van een nieuwe visie. Met de vaststelling van de toen bepaalde uitgangspunten is ook een nieuwe kader voor de aanwending van het Rif gecreëerd.

In de vergadering van 26 juni 2023 is besloten om de reserve per 31 december 2023 samen te voegen met de reserve Fonds Zoetermeer 2040

Toevoegingen	
Verr. resultaat Grondbedrijf Algemeen	-183
Bijdr. van expl. i.v.m. groei ozb en GF	53
Overh. 50 proc rek res 2022	7.845
Overheveling van Res alg dekkm	1.500
Bijdr. van expl. i.v.m. wegvallende ISV	350
Verr. resultaat Grondbedrijf Algemeen corr VpB	99

Groei stad storting investeringsfonds 2030	300
Diverse winstnemingen	1.529
TOTAAL TOEVOEGINGEN	11.493
Onttrekkingen	Bedrag
Verr. resultaat 830.73 Grondbedrijf Algemeen	1.097
69905411 Overheveling naar Fonds Zoetermeer 2040	50.639
bijdrage Rif in Dutch innovation Park	562
69905410 bijdrage aan expl. beheer opb. ruim.	97
63390087 Overheveling naar Duurzaamheidsfonds	2.500
bijdrage Rif onderzoeksbudget Bestemmingsplannen	63
bijdrage Rif in uitv progr Binnenstad	684
bijdrage Rif Woningbouwprogrammering	223
bijdrage Rif in relatienetwerk	191
bijdrage Rif in voorbereidingskst Markt 10	87
bijdrage Rif in voorbereidingskst Centraal Park	166
bijdrage Rif Zoetermeer 2040	589
bijdrage Rif Entree stationsgebied	11
bijdrage Rif in Meerzicht	56
bijdr Rif in gebiedsvisie v Tuylpark en Vernede	156
bijdrage Rif in onderzoek landtunnel	8
bijdrage Rif in nieuwe initiatieven	327
bijdrage Rif in extra kst stationsgebied Entree	200
bijdrage Rif OV schaalsprong	14
overige bijdrage	
TOTAAL ONTTREKKINGEN	57.670

B11. Reserve EU-initiatieven

In 2004 is een zogeheten 'Revolving Fund subsidieverwerving' ingesteld. In 2006 is dit gewijzigd in de huidige reserve. De reserve wordt gevoed uit de netto-

subsidieopbrengsten van EU-projecten (het surplus aan vrije subsidiemiddelen). Uit dit budget kan de incidentele inzet van vakinhoudelijke medewerkers aan subsidieverwervingsprojecten worden gedekt. De restrictie hierbij is, dat de netto inkomsten uit de betreffende subsidieprojecten jaarlijks worden toegevoegd aan het 'Revolving fund'. Het plafond van de reserve is gesteld op een maximum van € 150.000. In 2023 is er geen onttrekking gedaan.

B12. Reserve risico's programma Entree

Met Raadsbesluit- geamendeerd raadsvoorstel voorstel Ruimtelijk kader en Investeringsbudget middengebied Entree is budget beschikbaar gesteld voor de uitvoering van het programma Entree.

Voor deze risico's is een inhoudelijke analyse opgesteld van het risico zelf en van de beheersmaatregelen. Na deze beheersmaatregelen blijft er met de kennis van dit moment, een rest-risico over. Hieraan is een bedrag verbonden van € 5,46 mln.

B13. Reserve fonds Zoetermeer 2040

De reserve is op 28 juni 2021 ingesteld (Raadsbesluit 06 37 69 47 55 - Afwegingskader Investeringsfonds op basis van Eneco-middelen). Op 26 juni 2023 is besloten om de eerder vastgestelde criteria te laten vervallen en deze te vervangen door een hoofdvraag naar wat de verwachte maatschappelijke bijdrage is die met het voorstel wordt bereikt. Dit is verdeeld in drie onderdelen:

- a. Bijdrage aan het keren van de mechanismen van Zoetermeer 2040
- b. Maatschappelijk nut in tijdsduur
- c. Maatschappelijk nut in bereik doelgroep.

Bijdrage aan het keren van de mechanismen van Zoetermeer 2040

Om over een langere termijn positieve maatschappelijke impact voor de stad te bereiken is het belangrijk om positief bij te dragen aan de mechanismen zoals die staan beschreven in de VisieZoetermeer 2040:

1. Concurrerende woonaantrekkelijkheid
2. Sociaaleconomische kracht
3. Samenhang beroepsbevolking en werkgelegenheid
4. Verschillen tussen wijken en buurten

Als absolute ondergrens voor voorstellen wordt het uitgangspunt gehanteerd dat een voorstel overtuigend moet bijdragen aan minimaal één -en bij voorkeur meerdere- van de vier mechanismen.

Afweging maatschappelijk nut in tijdsduur

Het verdient de voorkeur om de Eneco-gelden in te zetten voor zaken die – ook al betreft het een tijdelijke investering – een zo lang mogelijk effect voor de stad en haar inwoners hebben. Dit 'tijdsduur criterium' sluit aan bij de analyse van Zoetermeer 2040 waarin richtingen/plannen zijn gepresenteerd die een

lange adem vergen. Als richtlijn wordt hierbij gehanteerd dat voorstellen minimaal drie jaar effect opleveren en dat dit effect uiterlijk binnen vijf jaar zichtbaar is.

Afweging maatschappelijk nut in bereik doelgroep

Het verdient de voorkeur dat het bereik van het voorstel zo groot mogelijk is. Het in beeld brengen en beargumenteren van de omvang en samenstelling van evenals het bereik en effect op- de doelgroep waarop een voorstel zich richt, wordt meegewogen in het afwegingproces. Hierbij is het uitgangspunt: hoe kleiner de groep begunstigden, hoe groter de positieve impact van een voorstel moet zijn om een investering te kunnen rechtvaardigen.

Toevoegingen	Bedrag
Overheveling van Investeringsfonds 2030	50.639
TOTAAL TOEVOEGINGEN	50.639
Onttrekkingen	Bedrag
Correctie Bijdrage RIF coalitieakkoord handhaving	-600
Evenementen ihkv 60 jaar groeistad 2023	40
Kwaliteitsimpuls 2022-206 jaarschijf 2023	1.024
Bijdrage RIF coalitieakkoord handhaving	600
bijdrage fonds in Meerzicht	542
bijdr Fonds in gebiedsvisie v Tuyllpark en Vernèdepark en Paltelaan	25
TOTAAL ONTTREKKINGEN	1.631

B14. Reserve duurzaamheidsfonds Zoetermeer 2040

De gemeenteraad heeft op 31 januari 2022 € 7,5 miljoen beschikbaar gesteld voor de vorming van een duurzaamheidsfonds. De raad heeft op 5 juni 2023 hier € 2,5 mln. aan toe te voegen. Het fonds draagt bij aan het keren van de gesignaleerde negatieve mechanismen in Zoetermeer 2040 door een hierop gerichte realisatie van de ambities in het programma Duurzaam & Groen Zoetermeer in Transitievisie warmte en Lokale verkenning windenergie en zonnestroom. Het fonds is gericht op het creëren en ondersteunen van voorbeelden die knelpunten aanpakken en oplossen ten behoeve van het aanjagen van startende initiatieven.

De gelden in het fonds zijn op grond van het raadsbesluit van 5 juni 2023 verdeeld over drie bestedingscategorieën: Duurzame initiatieven, Eigenaar-

bewoners en Gemeentelijk vastgoed. In dezelfde raadvergadering zijn ook criteria per bestedingscategorie vastgesteld. In 2023 zijn er geen uitgaven.

Toevoegingen	Bedrag
	2.500
TOTAAL TOEVOEGINGEN	2.500
Onttrekkingen	Bedrag
	0
TOTAAL ONTTREKKINGEN	

B15. Sociaal innovatiefonds

Op 28 juni 2021 heeft de gemeenteraad het Raadsvoorstel “Afwegingskader Investeringsfonds op basis van Eneco-middelen” vastgesteld. Onderdeel van dit besluit is het instellen van een sociaal innovatiefonds, inclusief het afwegingskader waar aanvragen voor dit fonds aan moeten voldoen. In aanvulling op de criteria waar elke aanvraag aan moet voldoen zijn hierin ook specifieke criteria opgenomen voor het sociaal innovatiefonds: investeringen zijn gericht op het herstellen van de bestaanszekerheid, het bevorderen van positieve gezondheid, en het verbeteren van kansengelijkheid van Zoetermeerders, om te komen tot betere (gezondheids-) zorg en ondersteuning voor meer mensen met minder geld. Leidend criterium voor de aanvragen is de impact die daarmee gemaakt wordt, oftewel wat is de verwachte maatschappelijke bijdrage die met het voorstel wordt bereikt. In het raadsvoorstel zijn zeven aanvragen opgenomen voor het investeringsfonds, voor het thema sociaal innovatiefonds. Het gaat om:

- a. Basisbanen
- b. Vindplaatsen verborgen schulden
- c. Onder de pannen
- d. Impact gedreven inzet voor jeugd & gezinnen
- e. Innovatief wijkgericht en integraal ondersteuningsaanbod gericht op preventie
- f. Positieve gezondheid en het huishouden
- g. Preventie in de praktijk
- h. Programmamanager sociaal innovatiefonds

Voor deze zeven aanvragen is de inzet van middelen op basis van het sociaal innovatiefonds het fundament waarop nieuwe ontwikkelingen in gang kunnen worden gezet.

Toevoegingen	Bedrag
TOTAAL TOEVOEGINGEN	
Onttrekkingen	Bedrag
Project: Basisbanen	51
Project: Vindplaatsen verborgen schulden	37
Project: Onder de pannen	51
Project: Impact gedreven inzet voor jeugd & gezinnen	99
Project: Innovatief wijkgericht en integraal ondersteuningsaanbod gericht op preventie	128
Project: Positieve gezondheid en het huishouden	99
Project: Preventie in de praktijk	111
Programmamanager sociaal innovatiefonds	131
TOTAAL ONTTREKKINGEN	707

B16. Reserve Noodfonds

Op 13 januari 2023 is de gemeenteraad geïnformeerd over het noodfonds. Het noodfonds is om daar waar rijksregelingen tekort schieten en de nood hoog is ondersteuning te bieden. Het college wil in deze moeilijke situatie steun geven aan inwoners, maatschappelijke organisaties/verenigingen en aan ondernemers en bedrijven. Bij de toedeling van de middelen uit het Noodfonds heeft het college gekeken naar wat nodig is voor verschillende doelgroepen, aanvullend op rijksmaatregelen en naar wat de mogelijkheden zijn. Hiertoe wordt € 1 miljoen gereserveerd ten behoeve van steun aan maatschappelijke organisaties met de Subsidieregeling Incidentele ondersteuning Energiecrisis, € 60.000 voor de uitvoeringskosten van deze subsidieregeling en € 200.000 wordt gereserveerd voor een bijdrage aan de subsidieregeling 'Stimulering energietransitie'. De resterende € 740.000 wordt gereserveerd om na de tussentijdse evaluatie van het Noodfonds middelen in te kunnen zetten daar waar dan blijkt dat aanvullende steun nodig is voor inwoners, maatschappelijke organisaties/verenigingen en ondernemers en bedrijven.

Toevoegingen	Bedrag
Overheveling van vrij inzetbare reserve	2.000

TOTAAL TOEVOEGINGEN	2.000
Onttrekkingen	Bedrag
Onttrekking reserve Zoetermeers Noodfonds	192
TOTAAL ONTTREKKINGEN	192

Voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen 2023 is als volgt:

Bedragen x € 1.000

A	Middelen van derden die specifiek besteed moeten worden, m.u.v. de van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren:	Saldo 01-01-2023	Toevoegingen	Vrijval tgv de exploitatie	Aanwendungen	Saldo 31-12-2023
1	Voorziening afkoopsommen onderhoud graven	450	68	40		478
2	Voorziening middelen derden riolering	198	212			410
3	Voorziening middelen derden afval	103	5			108
	Afrondingsverschil					
	Totaal A. Middelen van derden enz.	751	285	40		996
B	Egalisatievoorzieningen:	Saldo 01-01-2023	Toevoegingen	Vrijval tgv de exploitatie	Aanwendungen	Saldo 31-12-2023
1	Voorz. onderhoud schoolgebouwen gemeente	1.277	617		562	1.332
2	Voorziening groot onderhoud overige accommodaties	8.832	3.914		3.146	9.600
3	Voorziening riolering	27.345	5.284		5.393	27.236
4	Voorziening groot onderhoud verzamelcontainers	1.446	391		254	1.583
	Afrondingsverschil					

	Totaal B. Egalisatievoorzieningen	38.900	10.206		9.355	39.751
C	Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's:	Saldo 01-01-2023	Toevoegingen	Vrijval tgv de exploitatie	Aanwendingen	Saldo 31-12-2023
1	Voorziening wethouderspensioenen	5.640	271	735	149	5.027
2	Voorziening nadelige complexen Grondbedrijf	5.535	725	656	30	5.574
3	Voorziening pensioencomp. zwembadmedew.	370			39	331
4	Voorziening verplichtingen afgesloten grondexploitaties	120	307			427
5	Voorziening Nelson Mandela brug	3.177	260		3.130	307
6	Voorziening afwikkeling museum de Voorde	676	-56		620	0
7	Voorziening bovenwettelijk spaarverlof	72	278			350
8	Voorziening Jeugdhulp plus	750			251	499
9	Voorziening Tunnelbak Europaweg		1.150			1.150
10	Voorziening Regeling Vervroegd Uittreden		152			152
	Afrondingsverschil					
	Totaal C. Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	16.340	3.087	1.391	4.219	13.817
		55.991	13.578	1.431	13.574	54.564

A1. Voorziening afkoopsommen onderhoud graven

Deze voorziening dient ter dekking van de kosten die de gemeente de komende jaren moet maken voor de aangegane verplichting om het onderhoud aan graven en bijbehorende omgeving te plegen en de graven te ruimen. De waardeaanpassing en de van derden ontvangen afkoopsommen voor onderhoud zijn aan de voorziening toegevoegd. Jaarlijks vindt er een vrijval plaats ter dekking van het onderhoud.

A2. Voorziening middelen derden riolering

De van burgers ontvangen bedragen uit de rioolheffing moeten ook besteed worden aan kosten van de riolering. Een resultaat op het rioolbudget (waarvan dat budget gedekt is uit de inkomsten uit rioolheffing) als gevolg van bijvoorbeeld niet uitgevoerd werk moet gestort worden in de voorziening, zodat deze middelen in de toekomst beschikbaar zijn voor het uitvoeren van deze werken. Een positief resultaat komt dus niet ten gunste van het rekeningresultaat.

A3. Voorziening middelen derden afval

De Voorziening middelen derden afval is gevormd om uitgestelde investeringen met betrekking tot de afvalstoffenheffing in latere jaren te compenseren. In 2023 is hier geen gebruik van gemaakt.

B1. Voorziening onderhoud schoolgebouwen gemeente

Het doel van deze voorziening is om de kosten voor groot onderhoud aan schoolgebouwen waarvoor de gemeente geheel of gedeeltelijk verantwoordelijk blijft (multifunctionele gebouwen met onder meer een onderwijsbestemming) te egaliseren. Daarmee worden sterke fluctuaties van uitgaven voor gebouwenonderhoud voorkomen. Omdat deze voorziening is gebaseerd op contante waarde wordt deze aangepast met inflatierente.

Aan de basis van deze voorziening ligt het beheerplan groot onderhoud schoolgebouwen en overige accommodaties. Na actualisatie van de beheerplannen groot onderhoud eind 2022 blijkt dat de voorziening van voldoende omvang is om de groot onderhoud kosten voor de komende 10 jaar op te kunnen opvangen. Uiterlijk om de vijf jaar wordt de voorziening herijkt voor de dan volgende periode van 10 jaar.

B2. Voorziening groot onderhoud overige accommodaties.

Het doel van deze voorziening is om de kosten voor groot onderhoud aan de gemeentelijke accommodaties te egaliseren. Daarmee worden sterke fluctuaties van uitgaven voor gebouwenonderhoud voorkomen. Omdat deze voorziening is gebaseerd op contante waarde wordt deze aangepast met inflatierente.

Aan de basis van deze voorziening ligt het beheerplan groot onderhoud schoolgebouwen en overige accommodaties. Na actualisatie van de beheerplannen groot onderhoud eind 2022 blijkt dat de voorziening van voldoende omvang is om de groot onderhoud kosten voor de komende 10 jaar op te kunnen opvangen. Uiterlijk om de vijf jaar wordt de voorziening herijkt voor de dan volgende periode van 10 jaar.

B3. Voorziening riolering

Zoetermeer maakt gebruik van de mogelijkheid uit het Besluit Begroting en Verantwoording om bedragen te doteren aan een spaarvoorziening (BBV art. 44.1.d.) en deze spaarbedragen in mindering te brengen op de vervangings- en verbeteringsinvesteringen voor de drie water-zorgplichten (zie ook BBV-notitie Riolering – nov. 2014). Deze toepassing is bekend als het Ideaal Complex, een methode die met name bij grotere gemeenten toegepast wordt.

B4. Voorziening groot onderhoud verzamelcontainers

Het doel van deze voorziening is om de kosten voor het groot onderhoud aan de verzamelcontainers te egaliseren. In 2023 zijn de kosten voor groot onderhoud aan de verzamelcontainers gedekt uit deze Voorziening groot onderhoud verzamelcontainers.

C1. Voorziening wethouderspensioenen

Op grond van de Wet Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa) is een voorziening getroffen voor de pensioenverplichtingen aan wethouders. Jaarlijks worden de verplichtingen op basis van nieuwe actuariële berekeningen herijkt. Voor het bepalen van de hoogte van deze voorziening wordt de door het ministere van BZK voorgeschreven wettelijke overdrachtsrente gehanteerd. Eind 2023 is deze rente gestegen van 2,74% naar 3,16%.

Ultimo 2023 zijn er 14 deelnemers die een (nabestaanden) pensioen ontvangen en zijn er 22 huidige en voormalige bestuurders, die pensioenrechten hebben opgebouwd, maar nog geen pensioen ontvangen. De aanwending betreft de uitbetaling van pensioenen.

C2. Voorziening nadelige complexen Grondbedrijf

Bij een negatief eindresultaat van een grondexploitatie dient direct een voorziening getroffen te worden ter grootte van het volledige verlies. De voorziening nadelige complexen is gewaardeerd op eindwaarde. De voorziening is in de balans in mindering gebracht op de boekwaarde van deze complexen (activazijde van de balans). In die gevallen waarbij de voorziening hoger is dan de boekwaarde per complex is dat gebeurd tot de (netto) boekwaarde per complex nihil is. Het restant blijft in de voorziening aan de passiefzijde van de balans. Dit laatste bestaat per ultimo 2023 uit:

Bedragen x € 1.000

Complex:	
Bouwgrond in exploitatie	Bedrag
Palenstein	4.849
Centrum Oost/Cadenza	725
TOTAAL	5.574

C3. Voorziening pensioencompensatie zwembadmedewerkers

Op grond van de uitplaatsing van een zestal zwembadmedewerkers is in 2015 een voorziening getroffen voor toekomstige verplichtingen die voortvloeien uit rechten op pensioen- en loonsuppletie.

C4. Voorziening verplichtingen afgesloten grondexploitaties

Deze voorziening is ingesteld bij raadsbesluit van 28 november 2016 (Technische aanpassingen grondexploitaties BBV) voor verplichtingen i.v.m. afrondende werkzaamheden die voortvloeien uit grondexploitaties die worden afgesloten.

C5. Voorziening Nelson Mandela brug

Voor de totale lasten van het ontmantelen, het verstevigen, de noodbrug en het gebruikers gereedmaken moet in het jaar dat de onveiligheid van de brug is vastgesteld een voorziening worden gevormd (nagevraagd bij Commissie BBV). De bijkomende kosten zoals vervangend vervoer, wegafzettingen en verkeersregelaars zijn onderdeel van de te vormen voorziening. Deze voorziening is om deze reden gevormd.

C6. Voorziening afwikkeling museum de Voorde

De gemeente heeft in 2022 besloten om de subsidiëren van museum De Voorde met ingang van 1 juli 2023 te beëindigen. Het stopzetten van de subsidie betekent het einde van de museum omdat het museum nagenoeg volledig van subsidie van de gemeente afhankelijk is. Op grond van de BBV moest er een voorziening komen voor de kosten die het gevolg zijn van dit besluit. In de voorziening is de geldswaarde van de door de gemeente Zoetermeer gegarandeerde geldlening van het museum (met stand 31-12-2022) opgenomen. Het saldo van de voorziening staat op 31 december 2023 op nihil. De voorziening gaat afgesloten worden.

C7. Voorziening bovenwettelijk spaarverlof

Medewerkers kunnen vanaf 1 januari 2022 bovenwettelijke vakantie-uren sparen. Hiermee kunnen medewerkers passend bij hun levensfase hun bovenwettelijke vakantie inzetten op een manier die aansluit bij hun persoonlijke levens- en carrièreplanning en het gemeentelijke vitaliteitsbeleid. Bovenwettelijke vakantie-uren die worden gebruikt voor verlofsparen, verjaren niet.

Bij verlofsparen is er sprake van arbeidskostengerelateerde verplichtingen die een niet voorspelbare opbouw en daarmee ook onvoorspelbare afbouw kennen.

C8. Voorziening Jeugdhulp plus

Deze voorziening is om de risico's op te vangen als gevolg van de landelijke ontwikkelingen om jeugdigen niet meer op te vangen via jeugdhulpplus (JHP), maar volgens de landelijke politieke wens deze jeugdigen op te vangen in kleinschalige voorzieningen. Het huidige vastgoed is ingericht op gesloten jeugdzorg, in combinatie met de dalende instroom JHP zorgt dit voor leegstand die niet wordt vergoed.

C9. Voorziening tunnelbak Europaweg (groot onderhoud)

Na een calamiteit en uitgevoerde herstelwerkzaamheden zijn aaneenvolgend constructieve inspecties geweest. Uit deze inspecties is gebleken dat in 2025 extra groot onderhoud nodig is. Het doel van de voorziening is om de totale lasten die samenhangen aan de uitkomst van de inspectie te laten landen in het jaar dat het is geconstateerd. Dit is in dezelfde werkwijze gebeurt als de Voorziening Mandelabrug.

C10. Voorziening Regeling Vervroegd Uittreden

De voorziening is getroffen voor de financiële verplichtingen tegenover ex-medewerkers en de fiscus heeft op basis van de RVU. Bij de RVU nemen medewerkers ontslag en volgt er een (maandelijkse) ontslagvergoeding die de ex-medewerker in staat stelt om te overbruggen tot aan de AOW-leeftijd. De hoogte van de voorziening voldoet om de verplichtingen te kunnen dekken tot aan de AOW datum.

Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer

A. Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen

De onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen betreffen de volgende leningen:

Bedragen x € 1.000

Bank	Looptijd	31-12-2023	31-12-2022
Bank voor Nederlandse Gemeenten	30 jaar (3 januari 1994 / 2024)	48	94
Bank voor Nederlandse Gemeenten	30 jaar (3 januari 1994 / 2024)	43	84
Bank voor Nederlandse Gemeenten	10 jaar (19 december 2017 / 2027)	10.000	10.000
Bank voor Nederlandse Gemeenten	5 jaar (20 juni 2019 / 2024)	20.000	20.000
Bank voor Nederlandse Gemeenten	10 jaar (6 december 2019 / 2029)	12.009	14.008

TOTAAL		42.100	44.186
--------	--	--------	--------

B. Onderhandse leningen van buitenlandse instellingen

De onderhandse leningen van buitenlandse instellingen betreffen de onderstaande lening(en). De totale rentelast in 2023 bedraagt afgerond € 0,4 mln.

Bedragen x € 1.000

Bank	Looptijd	31-12-2023	31-12-2022
AG Insurance	20 jaar (27 februari 2018 / 2038)	20.000	20.000
TOTAAL		20.000	20.000

C. Waarborgsommen

De waarborgsommen hebben vooral betrekking op verhuurde objecten en aangekochte gronden. Als de afspraken zijn nagekomen door de andere partij wordt de waarborgsom teruggestort.

Flottende passiva

Netto-flottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

A. Overige kasgeldleningen

Saldo van de kasgeldleningen is € 0

B. Banksaldi

De banksaldi betreffen negatieve banksaldi bij de BNG

C. Overige schulden

De overige schulden bestaan uit een veelvoud van kortlopende schulden aan diverse crediteuren. De volgende posten zijn groter dan € 0,5 mln.:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving:	
Loonheffing december 2023	6.488
Besteding SPUK IZA 2023	488
ABP keuzepensioen OP/NP december 2023	1.297
Term 30 zwembad Van Tuylpark	550
Coöperatie Alliantie Zoetermeer U.A. Nabetaling 2023	1.400
Gemeente Zoetermeer Tweede Kamer Verkiezingen Logi	590

Overlopende passiva

A. Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen, met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume

Deze post bestaat uit diverse posten van verschillende aard en omvang. De grootste posten zijn als volgt:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving:	
VT uitk.ger 2023	1.003
Regiotaxi 2023	1.289
ESF re-integratie en arbeidsinpassing	1.350
berekende VPB grond 2022	1.400
Huish ondersteuning 2023	1.485
Gedeelt. Terugbet. VWS SPUK IZA 2023	5.185
Specialistische Jeugdhulp 2023 pp 1-1-24	8.742

B. De van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren

Het verloop hiervan in 2023 is als volgt:

Bedragen x € 1.000

	Uitkeringen van het Rijk	Saldo 01-01-2023	Ontvangen bedragen	Vrijgeval- len bedragen of terug betalingen	Saldo 31-12-2023
1	Rijksbijdr. Ontwikkelingskansen door kwaliteit en educatie (Wet Oke)	3.618			3.618
2	Rijksbijdrage Volwasseneneducatie	604	1.365	1.561	408
3	Rijksbijdrage sanering verkeerslawaaï	31			31
4	Rijksbijdrage Aanval op de Uitval	36	123	148	11
5	Rijksbijdrage Kwalificatieplicht	82	157	111	128
6	Rijksbijdrage Corona handhaving	378		378	0
7	Rijksbijdrage actieplan wapens en jongeren	35		3	32
8	Rijksbijdrage Sportakkoord	53			53
9	Rijksbijdrage Woningbouwimpuls	11.553			11.553
10	Rijksbijdrage NPO	756	734	666	824
11	Rijksbijdrage RMC	27	90	85	32
12	Rijksbijdrage Wet inburgering	881	1.397	918	1.360
13	Rijksbijdrage arbeidstoeleiding PRO-VSO ZHC	341	204	341	204
14	Rijksbijdrage RIO-IPTA	174	405	416	163
15	Rijksbijdrage bestrijding energiearmoede	1.404	1.023	316	2.111
16	Rijksbijdrage OAB (onderwijs achterstanden beleid)	858	5.477	4.711	1.624
17	Rijksbijdrage Huisvesting Aandachtsgroepen (RHA 2023)		1.186		1.186
18	Rijksbijdrage spuk CDOKE		2.045	873	1.172
19	Rijksbijdrage spuk Lokale Aanpak Isolatie dl 2		1.138		1.138
20	Rijksbijdrage GALA '24		231		231
21	Rijksbijdrage mobiliteitsfonds voor de Binnenstad		10.960		10.960
22	Rijksbijdrage Dealbreakers 2023	37	160	119	78
23	Rijksbijdrage Entree stationsgebied		5.567		5.567

24	Rijksbijdrage versterkingsgelden/radicalisering	239	395	481	153
25	Rijksbijdrage spuk start bouwimpuls		4.912		4.912
26	Rijksbijdrage ventilatie scholen	1.911		413	1.498
27	Rijksbijdrage spuk tijdelijke regeling klimaat		390		390
28	Rijksbijdrage spuk impuls jongerencultuur		268		268
29	Rijksbijdrage SUVIS maatregelen		368		368
	Totaal	23.018	38.595	11.540	50.073

	Uitkeringen van overige Nederlandse overheidslichamen	Saldo 01-01-2023	Ontvangen bedragen	Vrijgefallen bedragen of terug betalingen	Saldo 31-12-2023
1	Prov ZH Engelandlaan (Haaglanden depot)	492			492
2	GR Bleizo / Bijdrage Vervoersknoop Bleizo	4.079		244	3.835
4	Corona toegangsbewijzen	433		433	0
7	Knelpuntenpot Sociale Huur	400	100		500
8	PZH Palenstein vlek D	200			200
9	PZH Bedrijventerreinen	2		2	0
11	Woonvormen senioren project Roggeakker		184		
12	Dutch innovation community		170		
13	Soorten management plannen		50		
14	A12 corridor		31		
15	On Stage evenementen		4		
16	RSIV 2023		108		
	Totaal	5.606	647	679	5.574

C. Overige vooruitontvangen bedragen die ten bate komen van volgende begrotingsjaren

Deze post bestaat uit diverse posten van verschillende aard en omvang.

De grootste post in 2023 is:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving:	
VO 648038107000 Nutrihage VTA Faciliterend	200
VO 64853107 Zuidflank - Nederlandlaan faciliterend	150

Gewaarborgde geldleningen en garantstellingen buiten de balansstelling

Gewaarborgde geldleningen

In het volgende overzicht is een specificatie opgenomen naar de aard van de geldleningen, waarvoor de gemeente garant staat. Hierbij worden twee categorieën van gewaarborgde geldleningen onderscheiden:

- Primair risico (gemeente verstrekt garantie op een door de instelling bij een derde aangetrokken lening).
- Secundair risico (gemeente werkt mee aan garantie via extern garantiefonds; garantstelling met achtervang dan wel vrijwaring via een waarborgfonds).

Geldnemer	Doel van de geldlening	Oorspronkelijk bedrag geldlening	% waarvoor borg is verleend	Restant geldlening	
<u>Primair risico:</u>				31-12-2022	31-12-2023
Woningcorporaties	Gemeentegarantie	136.280	100%	129.980	129.980
Zorgcentra / gezondheidsinstellingen	Gemeentegarantie	26.093	100%	3.888	3.224
Sportverenigingen c.a.	Gemeentegarantie	786	100%	533	505
Overige instellingen	Gemeentegarantie	1.000	100%	744	63
Overige instellingen (glasnet)	Gemeentegarantie	850	15%	388	303
Afronding					
TOTAAL PRIMAIR RISICO		165.009		135.533	134.075
<u>Secundair risico:</u>					
Woningcorporaties t/m 31-07-2021	Achter vang	713.564	50%	405.500	618.564

Woningcorporaties t/m 31-07-2021	Vrijwaring WSW	88.021	50%	69.052	53.885
Sportverenigingen	Vrijwaring SWS	309	50%	303	242
Woningcorporaties vanaf 01-08-2021	Achter vang	329.081	div	60.058	88.690
TOTAAL SECUNDAIR RISICO		1.130.975		534.913	761.381
TOTALEN:		1.295.984		670.446	895.456

Woningcorporaties

Het betreft garantstellingen die noodzakelijk zijn voor het uitvoeren van Diensten van Algemeen en Economisch Belang (DAEB). Onder DAEB wordt verstaan: investeringen in nieuwe en bestaande sociale huurwoningen en de directe leefomgeving door een toegelaten instelling (woningcorporatie). DAEB-activiteiten komen ten goede aan de primaire doelgroep: mensen met een laag tot modaal inkomen.

In het overzicht zijn de leningen voor de woningcorporaties onderverdeeld in de volgende categorieën:

Primair risico

Gemeentegaranties

Dit zijn garanties op leningen voor woningcomplexen die, op één na, voor 1996 zijn verstrekt, met een looptijd die gelijk is aan de exploitatieduur van het woningcomplex. Door de raad is in 2009 voor één woningcomplex nog gemeentegarantie verleend. In het overzicht staan meerdere (ingangs)data van na 1996. Deze hebben betrekking op de herfinanciering/ nieuwe rentevaste periode van een lening, die binnen de gestelde voorwaarden van de verstrekte garantie zijn toegestaan.

In 2023 is het saldo van de garantstelling gelijk gebleven. In 2023 is één garantstelling van € 6.300.000 geherfinancierd.

Secundair risico

Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW)

De landelijke systematiek van garantstelling en borgtocht is met ingang van 1 augustus 2021 gewijzigd. De gemeente heeft een overeenkomst gesloten met het WSW. Voor garantstellingen vanaf deze datum wordt het percentage waarvoor de gemeente garant staat jaarlijks vastgesteld door het WSW.

Voor de garantstellingen die voor 1 augustus 2021 zijn overeengekomen, blijft het percentage ongewijzigd (50 %). Deze garantstellingen komen te vervallen bij het einde van de rentevaste periode, het einde van de looptijd van de lening of door vervroegde aflossing van de lening

- *Garantstellingen tot en met 31 juli 2021 (garantie 50%)*

- o Vrijwaring WSW

Dit zijn leningen waarvoor gemeentegarantie is verstrekt maar het WSW heeft deze garantie van de gemeente overgenomen.
In 2023 is deze garantstelling € 15.167.296 lager wegens reguliere jaarlijkse aflossing/aflopen rentevaste periode.

- o Achtervang

Dit zijn leningen waarvoor een garantstelling is verstrekt door het WSW nadat de gemeente heeft ingestemd met de achtervangpositie.
In 2023 is deze garantstelling

- € 20.000.000 lager geworden wegens reguliere jaarlijkse aflossing/aflopen rentevaste periode;
- € 75.000.000 lager geworden wegens de garantstelling ruil per 1 maart 2023 inzake het dossier Vestia voor garantstellingen die naar andere gemeenten zijn overgedragen
- € 308.063.929 hoger geworden wegens de garantstelling ruil per 1 maart 2023 inzake het dossier Vestia voor garantstellingen die door andere gemeenten zijn overgedragen aan Zoetermeer.

- *Garantstellingen vanaf 1 augustus 2021 (het garantiepercentage per corporatie wordt jaarlijks door WSW vastgesteld)*

- o Achtervang

Dit zijn garantstellingen verstrekt door het WSW zonder tussenkomst van de gemeenten. Het WSW beoordeelt namens de gemeenten of de aanvraag van een woningcorporatie, die in Zoetermeer actief is, voldoet aan de gestelde vereisten. Indien aan de vereisten wordt voldaan dan verleent het WSW de garantstelling.

In 2023 is deze garantstelling per saldo € 28.632.294 hoger geworden door:

- de jaarlijkse aflossing van leningen waardoor de garantstelling lager is geworden.
- de toename van de omvang van de garantstellingen door het verlenen van nieuwe garantstellingen en het sluiten van een nieuwe rente vaste periode voor eerder verleende garantstellingen;
- de jaarlijkse aanpassing door het WSW van het garantstellingsaandeel van de gemeente in de corporaties die in de gemeente actief zijn.

Eigen woningen

Niet in het overzicht opgenomen zijn de gemeentegaranties voor eigen woningen. In het verleden zijn hiervoor ongeveer 10.000 gemeentegaranties verstrekt, die gevrijwaard zijn door de Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW). Nieuwe garanties voor eigen woningen worden niet meer door de gemeente verstrekt maar door het WEW. De gemeente fungeert als achtervang voor het WEW. Het risico dat de gemeente hierop wordt aangesproken, wordt miniem geacht.

Het rijk en de VNG zijn overeengekomen dat het rijk vanaf 1 januari 2011 de achter vang van nieuwe leningen volledig op zich neemt. Hiervoor is de gemeente op 29 juni 2010 een wijzigingsovereenkomst met het WEW aangegaan. Het fondsvermogen van het WEW blijft voor alle gevallen beschikbaar.

Zorgcentra, gezondheidsinstellingen en sportverenigingen en overige instellingen

Er zijn leningen afgesloten door gezondheidsinstellingen, sportverenigingen en andere instellingen met een maatschappelijk nut, waarvoor de raad een garantie heeft verstrekt. De meeste garanties zijn van vóór 1996; in dat jaar heeft de raad besloten in beginsel geen garanties meer te verstrekken. Als onderdeel van de investeringsimpuls voor amateurverenigingen heeft de raad in november 2005 besloten om dit instrument in relatie tot deze verenigingen weer toe te passen. Op 1 juli 2023 is het museum De Voorde opgehouden te bestaan, per die datum is ook de gegarandeerde geldlening bij de BNG door de gemeente afgelost.

Toezicht op risico's

De omvang en de risico's van de garanties worden bewaakt en regulier via de geëigende instrumenten van de P&C-cyclus gerapporteerd aan de raad. Specifiek voor garantstellingen zijn de financiële risico's gemeentegaranties in beeld (zie de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing):

- Geldleningen aan woningbouwcorporaties
- Eigen woningen

Overzicht gewaarborgde geldleningen

In bijlage 4 van deze jaarrekening is een overzicht opgenomen van alle gewaarborgde geldleningen.

Garantieaanspraken

Er zijn in 2023 geen garantieaanspraken.

Garantstellingen (bankgaranties)

Per ultimo 2023 waren bij de gemeente 25 bankgaranties met een totaalwaarde van afgerond € 26 mln. aanwezig. Het betreffen vooral garanties van aannemersbedrijven die de gemeente als financiële zekerheid vraagt bij de uitvoering van werken.

Toelichting niet in de balans opgenomen belangrijke financiële verplichtingen

De commissie BBV schrijft voor dat meerjarige inkoopcontracten die van materieel belang zijn in de toelichting op de jaarrekening bij de 'niet in de balans opgenomen belangrijke financiële verplichtingen' opgenomen moeten worden.

In onderstaand overzicht zijn de kosten in 2023 opgenomen van contracten die nog langer lopen dan 2 jaar en een besteding hebben in 2023 boven de € 100.000. Dit overzicht wijkt af t.o.v. voorgaande jaren omdat er sinds 2023 voor een andere opzet is gekozen. Veel van de langlopende verplichtingen zijn gebaseerd op raamcontracten waarbij geen maximale waarde is benoemd en waarbij de kosten jaarlijks sterk fluctueren. Hierdoor kunnen we geen goed beeld geven van de contractuele meerjaren verplichtingen.

In het overzicht staan met deze nieuwe opzet geen toekomstige lasten meer, maar wordt er inzicht gegeven in wat de gemeente heeft uitgegeven aan deze contracten in het verslagjaar.

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Besteding in 2023
1. Accountancy	210
2. Afval	716
3. Beveiliging	750
5. ICT diensten	1.652
6. Inhuur	1.348
7. Kleding	154
8. Maatschappelijke hulp	618
9. Onderhoudsdiensten	15.414
10. Parkeren	322
11. Personeelsdiensten	219
12. Postdiensten	548
14. Riolering	612

15. Jeugdhulp	61.222
---------------	--------